

Kandidaatintutkielma

Onko maallamme edelleenkään malttia vaurastua? – narratiivinen kirjallisuuskatsaus kansantalouden kasvutekijöihin

Erkka-Mikael Gummerus
Kandidaatin tutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2020

TIIVISTELMÄ

Erkka-Mikael Gummerus

Kandidaatin tutkielma

Yhteiskuntapolitiikka

Yhteiskuntatieteiden ja

Filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Hanna-Mari Ikonen

Sivumäärä 27

Kevät 2020

Tutkielmassa selvitetään pitkän ja lyhyen aikavälin taloudellisen kasvun saavuttamiseksi tarvittavia politiikkatoimia. Suomessa julkinen talous on velkaantunut trendinomaisesti yli kymmenen vuoden ajan eikä työn tuottavuus ole kehittynyt sitten vuoden 2008 finanssikriisin. Väestön vanhenemisesta sekä matalan syntyvyyden takia, tulevien vuosikymmenten demografinen kehitys asettaa haasteet pitkän aikavälin taloudelliselle kasvulle. Lisäksi on muistettava ilmastonmuutos, joka asettaa omat rajansa koko globaalille taloudelliselle kasvulle. Matalan talouskasvun aika jatkuu nyt käsillä olevan koronaviruksen aiheuttaman pandemian vuoksi.

Tutkimuksen teoreettisena kehyksenä on neoklassinen ja endogeeninen talouskasvuteoria. Tutkimuskysymyksenä on, kuinka rakennetaan kestävästi pitkän aikavälin taloudellisen kasvun puitteet. Tutkimusaineistolla on tarkoitus vastata vuonna 2015 toimintansa aloittaneen Juha Sipilän johtaman hallituksen politiikan linjavetoihin, mutta kevään 2020 koronakriisin vuoksi tutkimus on kysymyksen asettelunsa ansiosta ajankohtainen.

Tutkimus on toteutettu narratiivisena kirjallisuuskatsauksena ja tutkimusaineistona on käytetty kahdeksaa ProQuest Central -tietokannasta valikoitua vertaisarvioitua tutkimusartikkelia. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että julkinen sektori voi politiikkatoimillaan luoda taloudellisesti menestyvän toimintaympäristön niin lyhyen aikavälin kustannuskilpailukyvyyn ja pitkän aikavälin kasvukilpailukyvyyn kannalta. Poliitiikkatoimet lyhyen ja pitkän aikavälin taloudellisen kasvun saavuttamiseksi ovat erilaiset, mutta eivät toisiaan poissulkevia.

Avainsanat: talouskasvu, kustannuskilpailukyky, kasvukilpailukyky, neoklassinen kasvuteoria, endogeeninen kasvuteoria, narratiivinen kirjallisuuskatsaus

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. TALOUSKASVU, KASVUTEORIAM JA TALOUSKASVU	4
2.1 Talouskasvu	4
2.2 Nimellinen kilpailukyky ja reaali kilpailukyky	5
2.3 Neoklassinen kasvuteoria	6
2.4 Endogeeninen kasvuteoria	7
3. KIRJALLISUUSKATSAUS	10
3.1 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä	10
3.2 Tutkimusaineiston valinta	11
3.3 Tutkimusaineiston käsittely	12
3.4 Tutkimuksen aineisto	13
4. TULOKSET	15
4.1 Neoklassisen kasvuteorian mukaiset tulokset ja analyysi	15
4.2 Endogeeninen kasvuteorian mukaiset tulokset ja analyysi	17
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	21
5.1 Kasvukilpailukyky	21
5.2 Kustannuskilpailukyky	22
6. POHDINTA	24
LÄHTEET	26

1. JOHDANTO

Yleisradio uutisoi nettisivuillaan 2. joulukuuta 2015 yhteiskuntasopimuksen kariutuneen työmarkkinaosapuolten välisissä neuvotteluissa. Yhteiskuntasopimus oli Juha Sipilän johtaman hallituksen yksi sen kärkihankkeista. Yhteiskuntasopimuksen tarkoituksena oli parantaa Suomen heikentynyttä kustannuskilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla. Erityistä huolta yhteiskuntasopimuksessa kannettiin vientialan kilpailukyvyn kohentamisesta. Elinkeinoelämän keskusliiton mukaan yhtenä syynä neuvottelujen kariutumiseen oli Auto- ja kuljetusalan työntekijäliiton (AKT) jättäytyminen pois yhteiskuntasopimuksen piiristä. AKT:n merkitys vientiteollisuuden kuljetusten varmistamisessa on merkittävä. (YLE 2015.)

Reilua viikkoa myöhemmin Suomen Pankin pääjohtaja Erkki Liikanen kiiruhti kirjoittamaan Euro & Talous -lehden pääkirjoituksessa kantaottavan tekstin *Talouden suunnan kääntäminen vaatii määrätietoisuutta*. Liikasen mielestä Suomea pitkään koetelleet taloudelliset ongelmat pitäisi ratkaista kolmella eri saralla. Kohdentamalla politiikkatoimia näihin kolmeen osa-alueeseen Suomen pitkään kurittaneen taloudellisen matalavireisyyden saisi käännettyä takaisin talouskasvun uralle. Ensimmäiseksi Liikanen esittää kustannuskilpailukyvyn kohentamiseen tehtäviä toimenpiteitä: *“Nyt tarvitaan ratkaisuja, jotka johtavat kustannuskilpailukyvyn riittävän suureen ja riittävän nopeaan paranemiseen.”* Toiseksi rakenteellisista uudistuksista tärkeimmät ovat sote-uudistus sekä yritysten kilpailua rajoittavan sääntelyn purkaminen. Kolmanneksi Liikanen nostaa esille julkisen sektorin velkaantumisen. Velkaantuminen täytyisi saada loppumaan, sillä Suomen julkisen talouden ongelmat ovat kehittyneet heikon kustannuskilpailukyvyn takia. Pelkkä kotimaisen kysynnän kasvattaminen keveällä finanssipolitiikalla ei johda pitkän aikavälin talouskasvuun. Liikanen muistuttaa myös julkisen velan vaikutuksista: *“Jos sopeuttamistoimia jätetään tekemättä, nykyiset nuoret joutuvat aikanaan paitsi maksamaan valtaosan suurten ikäluokkien eläkkeistä sekä terveyst- ja hoivapalveluista myös hoitamaan edellisen sukupolven velat.”* Lisäksi nuoret joutuisivat rakentamaan työuraansa taloudellisesti epävarmessa ympäristössä. (Euro & Talous 2015.)

Puoli vuotta ennen yhteiskuntasopimuksen kariutumista Sipilän johtama hallitus oli julkaissut hallitusohjelmansa, jonka keskeisimpänä tavoitteena oli työllisyysasteen nostaminen 72 prosenttiin. Tähän hallitusohjelmassa pyrittiin usealla työllisyyttä ja yrittäjyyttä parantavalla toimenpiteellä. Hallitusohjelman keinot tavoitteen saavuttamiseen rakentuivat strategisten kärkihankkeiden ympärille – näitä olivat muun muassa sote-uudistus sekä julkisten palveluiden digitalisointi. Eräs hallitusohjelman kärkihankkeista oli myös Suomen kustannuskilpailukyvyyn kohentaminen. Tätä varten Sipilän hallitusohjelmassa oli suunniteltu yhteiskuntasopimus, jonka tavoitteena oli keventää työn yksikkökustannuksia viidellä prosentilla. Yhteiskuntasopimuksen turvin hallitus olisi pyrkinyt lisäämään työn kysyntää, keventämällä yrityksille henkilöstön työ-kustannuksista muodostuvaa hintaa. Yhteiskuntasopimuksen ansiosta Suomen kustannuskilpailukyky kohenisi ja Suomen talous palaisi kasvu-uralle. Talouskasvun myötä julkinen velkaantumisen taittuisi ja pitkään jatkunut taloudellinen kurjuus ja kärsimys olisi lopulta ohi. Ja kuin kirsikaksi kakun päälle, mikäli työmarkkinajärjestöt pääsisivät sopuun yhteiskuntasopimuksesta, olisi hallitus valmis merkittäviin tuloverokevennyksiin. Mutta mikäli työmarkkinajärjestöt eivät pääsisi sopuun yhteiskuntasopimuksesta ja Suomen talous ei kääntyisi kasvuun, hallitus joutuisi leikkaamaan julkisia palveluita sekä kiristämään verotusta. (Hallitusohjelma 2015, 14.)

Työllisyysastetta hallitusohjelmassa pyrittiin nostamaan myös työvoiman tarjontaan liittyvillä uudistuksilla. Näitä toimia hallitusohjelmassa olivat rakenteellisen työttömyyden vähentämiseen tähtäävät toimenpiteet, kuten työn vastaanottamisen kannustinloukkujen purkaminen osallistavan sosiaaliturvan avulla. (Hallitusohjelma 2015, 15.) Toisen asteen koulutusreformilla hallitus pyrki vahvistamaan työvoiman osaamiseen liittyviä tavoitteita muun muassa lisäämällä työpaikalla tapahtuvaa oppimista. Korkeakouluopiskelijoiden nopeampaa siirtymistä työelämään hallitus pyrki parantamaan uudistamalla valintakoemenetelmää, lisäämällä toisen ja kolmannen asteen koulutusten yhteyttä sekä päivittämällä julkisen sektorin työpaikkojen pätevyysvaatimuksia. Korkeakoulujen ja elinkeinoelämän välistä yhteyttä hallitusohjelmassa pyrittiin vahvistamaan suuntaamalla rahoitusta tutkimustulosten kaupallisen vaikuttavuuden sekä alueellisen ja alakohtaisen osaamiskeskittymien tukemiseksi. (Hallitusohjelma 2015, 18.) Julkisten palveluiden digitalisoinnin tarkoituksena oli rakentaa yhden luukun palvelumalli, missä kaikki sosiaaliturvaan sekä työttömyysetuuteen liittyvät asiat voisi hoitaa tietokoneella kotoa käsin

(Hallitusohjelma 2015, 26). Suomen Pankin pääjohtaja vaati Suomessa tehtäväksi niitä toimia, joita hallitus oli pyrkinyt toteuttamaan jo puolen vuoden ajan.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen, kuinka Sipilän hallitusohjelman keinoille löytyisi tukea talouden kilpailukykyä käsittelevistä tutkimuksista. Tarkastelen kilpailukykyä kahden talouskasvuteorian avulla. Tutkimuskysymyksinä on: Mistä talouden kasvupotentiaali löytyy? Mitä seikkoja täytyy ottaa huomioon suunniteltaessa politiikkatoimia, joilla pyritään parantamaan kansantalouden kilpailukykyä? Tutkimus on toteutettu narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, jossa tutkitaan 2010-luvulla julkaistuja tutkimusartikkeleita, joissa tarkastellaan kilpailukykyyn, innovaatioihin sekä työnteon ja yrittäjyyden motivaatioon liittyviä asioita. Kandidaatintutkielmassa määrittelen ensimmäiseksi tutkimuksen keskeiset käsitteet ja teoreettisen kehyksen. Tämän jälkeen esittelen kirjallisuuskatsauksen tutkimusmenetelmänä, sen jälkeen aineiston valinnan ja aineiston luokittelun. Lopuksi esitän tutkimuksen tulokset ja niistä tehdyt johtopäätökset.

Koronaviruksen leviämisen hidastamiseksi tehtyjen karanteenitoimenpiteiden vuoksi maailmantalouden kokonaistuotanto laskee tänä vuonna. Suomessa julkinen talous velkaantuu ja yrityksiä ajautuu konkurssiin. (YLE 2020.) Kansantalouksien kasvutekijöiden tarkastelu on nykyisen kriisin vuoksi jälleen ajankohtainen. Kuinka rakennamme talouden kasvun uudelleen? Ja kuinka rakennamme sen kestävämmälle pohjalle?

2. TALOUSKASVU, KASVUTEORIAT JA TALOUSKASVU

2.1 Talouskasvu

Yksinkertaisen utilitaristisen mallin mukaan taloudellinen kasvu lisää ihmisten kulutusmahdollisuuksia. Parantuneet kulutusmahdollisuudet edistävät ihmisten aineellista hyvinvointia, jonka seurauksena ihmisten yleinen hyvinvointi, terveys, vauraus ja onnellisuus kasvavat. Historian saatossa taloudellinen kasvu on ollut seurausta työn tuottavuuden kasvusta. Kehittyneen työn tuottavuuden vuoksi saman hyödykemäärän tuottamiseen tarvitaan entistä vähemmän resursseja, kuten työtä. Talouskasvua mitataan historiallisena kehityksenä, ja sen tyypillisin mittauskohde on reaalin bruttokansantuotteen (BKT) kasvun muutos. BKT:n lisäksi on kehitetty myös muita mittareita, kuten aidon kehityksen mittari (*genuine progress indicator*, GPI), joka ottaa huomioon yksityisen kulutuksen lisäksi investoinnit ja lisäämällä niihin kotityön arvon sekä vähentämällä siitä rikollisuuden sekä ympäristöhaitat. Otettaessa huomioon taloudellisen kasvun kestävyys GPI antaa osuvamman kuvan, mutta ongelmaksi koituu, millä painoarvolla mitäkin GPI:n indeksiä painotetaan. Maailman muuttuessa muuttuu kotitöiden lisäksi myös ympäristö. (Pohjola 2013.)

Taloudellisen kasvun seurauksena kansalaisten kulutusmahdollisuudet lisääntyvät. Työn tuottavuuden ansiosta ihmisille jää enemmän vapaa-aikaa vietettäväksi. Nämä ovatkin pitkälti syitä siihen, miksi kansantaloudet havittelevat taloudellisen hyvinvoinnin kasvua. (Pohjola 2013.) Pitkällä aikavälillä maan talouskasvu perustuu sen kasvukilpailukykyyn, lyhyellä aikavälillä talouskasvu perustuu maan kustannuskilpailukykyyn. Talouskasvun pitkä aikaväli on Mika Lindenin (2001, 251) mukaan tyypillisesti pidempi kuin yksi suhdannekierto eli yli 8 vuotta. Lyhyen aikavälin talouskasvua seurataan reaaliajasta aina vuoden mittaiseen tarkastelujaksoon. Tarkasteltavien ajanjaksojen erottaminen toisistaan on tärkeää, sillä politiikkatoimet, joilla pyritään vaikuttamaan talouden kulkuun eroavat toisistaan. (Linden 2001, 251.)

Pitkän aikavälin taloudellinen kasvu pohjautuu maan kykyyn ottaa käyttöön uusia tuotantotapoja. Tähän vaikuttavat työvoiman osaaminen, yritysten pitkän aikavälin kannattavuus, työmarkkinoiden rakenne sekä maan kyky tuottaa ja ottaa käyttöön uusia innovaatioita. (Maliranta 2014, 7.) Kasvukilpailukykyä tarkasteltaessa on olennaista tutkia kuluttajien reaaliansioiden kehitystä. Lisäksi maan kasvukilpailukyky painottaa kuten GPI:kin taloudellisen kasvun olevan ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä. (Maliranta 2014, 5.) Pelkän reaalisen BKT:n muutoksen tarkastelu kertoo talouskasvun suunnasta, mutta ei sen syistä tai sen seurauksista. Kustannuskilpailukyky mittaa kansantalouden lyhyen aikavälin potentiaalia vastata globaaliin hintakilpailukykyyn. Kustannuskilpailukykyyn tärkeimmät elementit koostuvat työn ja hyödykkeiden tuotannon välipanosten hinnasta sekä maiden valuuttakurssista. (Maliranta 2014, 8.) Kilpailukykyä on aina suhteutettava muihin maihin, ja erityisesti lähimpiin kilpailijamaihin. Maan kilpailukyky paranee, kun sen tuotantoon tarvittavien panosten työn ja välituotteiden hinta alenee suhteessa kilpailijamaihin. (Maliranta 2014, 11.)

2.2 Nimellinen kilpailukyky ja reaali kilpailukyky

Maan hintakilpailukykyä voidaan mitata joko nimellisillä yksikkötyökustannuksilla tai reaalisilla yksikkötyökustannuksilla. Nimellinen yksikkötyökustannus on tyypillinen tapa kuvata työn kustannuskehitystä. Nimellistä yksikkötyökustannusta on perusteltua mitata silloin, kun yritykset kilpailevat samalla markkina-alueella. Tuotantoon tehostamalla yritys voi saada tuotteidensa hintaa alemmaksi ja näin pyrkiä pärjäämään paremmin kilpailussa. Nimellinen kilpailukyky on kuitenkin puutteellinen kuvaamaan todellisia hyödykemarkkinoita, sillä usein yritykset kilpailevat eri markkinoilla. (Maliranta 2014, 10.) Esimerkiksi Suomessa voidaan tuottaa mobiilipelejä ja Ranskassa pullaa. Tämän vuoksi maiden yksikkötyökustannukset tai hyödykkeiden tuotannossa käytettävien välipanosten hinnat eivät ole vertailukelpoisia. Nimelliset hinnat voivat laskea toimialarakenteen vuoksi enemmän kuin yritysten reaali kilpailukyky olisi kohentunut. (Maliranta 2014, 10.) Esimerkiksi vehnän markkinahinta voi laskea, jolloin pullapitkoa kohden tarvittava vehnä on halvempaa, mutta työpanoksen osuus lopputuotteen arvossa

ei ole muuttunut. Siksi onkin hyvä mitata yksikkötyökustannusten kehitystä reaalisenä kilpailukykyinä. Työpanoksen hinta suhteutetaan sillä aikaan saatuun arvonlisäykseen. Mitä enemmän syntyy arvonlisäystä työpanokseen käytettyä euroa kohti, sitä kannattavampaa on yrityksen tuotanto. Tällöin yritykset voivat kehittää uusia tuotantotapoja, jolla lisätään työn tuottavuutta tai laskea yksikkötyökustannuksia eli palkkaa. Reaalinen kilpailukyky voidaan ymmärtää myös kannattavuuskilpailukyvyksi. (Maliranta 2014, 11.)

Maiden välinen hintakilpailukyky on korostunut globaalin taloudellisen integraation aikana. Investointien rahoitus välittyy kansainvälisten finanssimarkkinoiden kautta. (Reinikainen 2001, 421.) Reinikaisen (2001, 421) mielestä globaalien finanssimarkkinoiden silmissä maan talouspolitiikkaa tulisi pyrkiä kehittämään, jotta talouteen suuntautuisi investointeja. Globaalien ja vapaiden pääomamarkkinoiden takia yritykset voivat siirtää tuotantoaan kustannuskilpailukyvyltään houkuttelevampaan maahan (Reinikainen 2001, 421). Tämän kehityksen vuoksi kansantalouden kilpailukyky voi heikentyä entisestään, vaikka yksittäisten yritysten kilpailukyky ei olisikaan kärsinyt (Reinikainen 2001, 417). Malirannan (2014, 8) mukaan kilpailukyvyn tarkastelussa onkin hyvä muistaa, ettei kaikki tehdyt toimenpiteet politiikassa palvele välttämättä yksittäisten yritysten tai toimialan etuja siinä, missä ne palvelisivat kansantalouden kokonaisuutta. Kilpailukyky ei rajoitu pelkästään reaaliseen tai nimelliseen hintaan, sillä toimivien instituutioiden, kuten oikeuslaitoksen ja lainsäädännön luotettavuus vaikuttavat sijoittajien investointipäätöksiin. Sen vuoksi vakaa ja ennustettava kehitys toimii tukena yritysten investointipäätöksille. (Kiander ym. 2005, 136.)

2.3 Neoklassinen kasvuteoria

Yksinkertaisessa talouskasvun mallissa taloudellista kasvua selitetään pääoman ja työpanoksen määrän kasvulla. Neoklassisen kasvuteorian keskeiset lähteet talouskasvulle ovat pääoman kasaantumisen, tekninen kehitys ja työvoiman kasvu. Neoklassinen kasvuteoria on puutteellinen kuvaamaan kasvun lähteitä, mutta se kertoo pelkistävällä tavalla, kuinka olemassa oleva tuotantokapasiteetti voi tuottaa potentiaalisesti talouskasvua. Neoklassista kasvuteoriaa kutsutaan

myös eksogeeniseksi kasvuteoriaksi. Neoklassinen kasvuteoria voidaan kirjoittaa yhtälömuotoon:

$$Y_t = a_t K_t^\alpha L_t^{1-\alpha}$$

Y on kansantalouden kokonaistuotanto tietyssä ajanjaksona t . Teknistä kehitystä kuvastaa a_t . Kiinteää pääomaa kuvastaa K_t ja L_t on kansantaloudessa käytettävä työpanoksen määrä (työtunnit). (Honkapohja 1996, 164–165.) Neoklassisen kasvuteorian mukaan kansantalouden kokonaistuotantoon vaikuttaa eniten pääoman kasvu, jonka tehokkuutta pitkällä aikavälillä selittää teknologinen kehitys (Aghion & Howitt 2009, 21). Työn määrää ei voi rajattomasti kasvattaa, sillä ylärajaksi asettuu viimeistään työhön käytettävissä olevat tunnit sekä työhön kykenevien käsiparien määrä. Neoklassisen talouskasvuteorian mukaan teknologinen kehitys tapahtuu pääomien kasautumisen seurauksena. Tämä johtuu siitä, ettei pienen pääomamäärän vallitessa työntekijän työpanos per pääomayksikkö riitä suurempaan hyödykkeiden määrän tuottamiseen. Työn rajatuottavuus asettaa ylärajan, kuinka paljon tietyllä teknologisella tasolla voidaan tuottaa hyödykkeitä. Tietyllä teknologian tasolla suurempi tuotannon määrä on mahdollista vain kasvattamalla pääoman määrää. Neoklassinen kasvuteoria ei ota kantaa, kuinka teknologinen kehitys tapahtuu. Teoriassa tunnustetaan, että yrityksillä on kilpailun vuoksi motiivi kehittää tuotantoaan tehokkaammaksi, joten neoklassisessa kasvuteoriassa teknologinen kehitys on seuraus pääoman kasautumisesta. Näin ollen teknologinen kehitys on neoklassisessa kasvuteoriassa seurausta työnteon rajallisista aikaansaannoksista. (Aghion & Howitt 2009, 29.)

2.4 Endogeeninen kasvuteoria

Endogeeninen kasvuteoria täydentää neoklassista kasvuteoriaa, selittämällä miksi teknologista kehitystä taloudessa tapahtuu. Endogeenisessä kasvumallissa yhtälöön lisätään inhimillinen pääoma sekä koulutuksesta aiheutuvat positiiviset ulkoisvaikutukset. (Honkapohja 1996, 166.) Endogeeninen kasvuteoria voidaan kirjoittaa yhtälömuotoon:

$$Y_t = AK_t^\beta [u_t h_t L_t]^{1-\beta} h_t^\gamma$$

Y kuvastaa kansantalouden kokonaistuotantoa tietyinä hetkenä t . A kuvaa teknologista kehitystä, K kuvaa kiinteän pääoman määrää. Tuotantoon osallistumisen astetta kuvaa u_t , inhimillisen pääoman määrää h_t ja L_t työvoiman määrää. Pääoman sekä työntuottavuuteen vaikuttaa koulutuksen positiivinen ulkoisvaikutus h_t^γ . Endogeenisessä kasvuteoriassa kansantalouden kokonaistuotanto voi kasvaa, vaikka tuotannossa käytettävä työpanoksen määrä ei kasvaisi lainkaan. Inhimillisen pääoman kasvu on seurausta koulutukseen suunnatuista panostuksista, minkä seurauksena inhimillisen pääoman kasvu voi lisätä työntekijöiden työn tuottavuutta ilman panostuksia fyysiseen pääomaan. Positiivisten ulkoisvaikutusten vuoksi koulutukseen suunnatut lisäpanostukset ovat yhteiskunnan kokonaisyödyn kannalta kulujaan kannattavampi investointi. Endogeenisen kasvuteorian mukaan teknologinen kehitys on seurausta inhimillisen pääoman eli työntekijöiden osaamisen kehittymisestä. (Honkapohja 1996, 166.) Näin ollen teoriasta on pääteltävissä, että koulutetumpi väestö on myös kyvykkäämpi tuottamaan uusia innovaatioita.

Schumpeteriläinen kasvuteoria on eräs endogeenisen kasvuteorian malli, joka nojautuu nimenomaan uusien innovaatioiden varaan. Markkinoilta saatavien voittojen vuoksi yrittäjillä on kannustimet tuottaa uusia innovaatioita. Schumpeteriläisessä mallissa yrittäjä on innovaatiotoiminnan keskiössä, sillä yrittäjät tunnistavat uusien innovaatioiden mahdollistamat markkinat. Innovatioiden menestyminen perustuu siihen, että uudet ja paremmat tuotteet korvaavat markkinoilla lojuneet vanhat ja raihnaiset. (Kovacs 2007, 63.) Honkapohjan mukaan (1996, 163) Schumpeterin ajatukset ovat vaikuttaneet modernin endogeenisen kasvuteorian kehittymiseen. Teknologinen kehitys voidaan nähdä sarjaksi uusia tuotteita, joita on tuotettu tutkimuksen ja tuotekehittelyn tuloksena. Markkinoilla nämä tuotteet jättävät jälkensä ja niiden pohjalta voidaan kehittää uusia tuotteita, joiden ei ole tarkoituksaan olla edeltäjänsä parempi. (Aghion & Howitt 2009, 69.) Endogeeniset talouskasvun teoriat olettavat, että uusien innovaatioiden myötä tapahtuva talouskasvu nähdään syntyvän määrätietoisen tutkimuksen ja tuotekehityksen tulok-

sena. Uudet keksinnöt ja innovaatiot tuhoavat vanhoja innovaatioita tieltään tehden niistä tarpeettomia. Joseph Schumpeter kutsui tätä uudistumisprosessia *“luovaksi tuhoksi”*. (Aghion & Howitt 2009, 87.)

Niin neoklassinen kuin myös endogeeninen kasvuteoriakin painottavat molemmat teknologian merkitystä pitkän aikavälin talouskasvun keskeisimpänä tekijänä. Neoklassinen kasvuteoria kuvaa, kuinka olemassa olevalla tuotantopotentiaalilla voidaan saada talouskasvua aikaiseksi. Neoklassisen kasvuteorian keskeiset osat ovat työpanos ja pääoman määrä, jonka tehokkuutta kuvataan teknologisen kehityksen tasolla. Neoklassinen kasvuteoria ei ota kantaa, miten teknologista kehitystä tapahtuu. Endogeeninen kasvuteoria puolestaan selittää sen, miten teknologista kehitystä tapahtuu. Teknologisen kehityksen syynä on inhimillisen pääoman vaikutus, jonka vuoksi uusia innovaatioita syntyy. Schumpeteriläinen endogeeninen kasvuteoria selittää yrittäjien voitonhakumotiivin avulla, miksi yritykset pyrkivät luomaan uusia innovaatioita ja syrjäyttämään vanhoja innovaatioita pois markkinoilta. Pohjolan (2020) mukaan historian saatossa tapahtunut talouskasvu onkin enemmän teknologisen kehityksen ansiota eikä tulosta tehtyjen työntuntien kasvun määrästä.

3. KIRJALLISUUSKATSAUS

3.1 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Tutkimus on toteutettu narratiivisena kirjallisuuskatsauksena. Mikäli toteuttaa tutkimuksen kirjallisuuskatsauksena, on narratiivinen kirjallisuuskatsaus yleisesti käytetty menetelmä (Salminen 2011, 6). Kirjallisuuskatsausta käytetään tyypillisesti tutkimusten teoreettisen osuuden määrittelyssä, mutta sitä voidaan käyttää myös itsenäisenä tutkimusmenetelmänä (Jesson, Lacey & Matheson 2011, 9). Menetelmänä narratiivinen kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa yleiskatsaukseen ja kriittiseen kirjallisuuskatsaukseen. Tässä tutkimuksessa on toteutettu aineistolähtöinen narratiivinen yleiskatsaus, jonka tarkoituksena on tarkastella aikaisempia tutkimuksia ja rakentaa niiden pohjalta tutkimuskysymysten mukainen analyysi. (Salminen 2011, 7.)

Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on tiivistää tutkimuskysymyksen mukainen johtopäätös aikaisemmin tehdyistä tutkimuksista. Kirjallisuuskatsauksella ei pyritä rakentamaan uutta teoriaa, mutta se voi toimia aikaisempien tutkimusten yhteenvetona jatkotutkimuksia varten. Aineistolähtöisesti toteutetussa kirjallisuuskatsauksessa osoitetaan tutkimusten aiheeseen liittyvää asiantuntemusta sekä kykyä tehdä tieteellisesti validit johtopäätökset. Aiheeseen liittyvällä asiantuntemuksella voidaan osoittaa tutkimuksellisia puutteita tarkasteltavaan asiaan liittyen. (Jesson ym. 2011, 10.) Näin ollen, vaikka aineistolähtöinen narratiivinen yleiskatsaus on menetelmänä heikko tuottamaan uutta tutkimustietoa, sen avulla voidaan tuottaa uusia tutkimuskysymyksiä. Näitä tutkimuskysymyksiä voidaan tutkia tarkemmin muilla tutkimusmenetelmillä. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen heikkona puolena voidaan pitää sen kuvailevaa tutkimusotetta – narratiivista kirjallisuuskatsausta kutsutaan myös kuvailevaksi kirjallisuuskatsaukseksi. Kuvailevan luonteensa vuoksi narratiivinen kirjallisuuskatsaus ei ole yhtä tarkka kirjallisuuskatsauksen toteuttamistapa kuin systemaattinen kirjallisuuskatsaus. (Jesson ym. 2011, 24.) Näin ollen tutkimuksen haittapuolena onkin, ettei kuvaileva kirjallisuuskatsaus ei ole yhtä tingityn systemaattinen, jolloin tutkimukseen voi helposti lipsahtaa mielipiteen leima (Jesson ym. 2011, 73).

Tutkimuksen onnistumisen varmistamiseksi on jo hyvä tehdä alustavia hakuja, jotta varsinaisen kirjallisuuskatsauksen tutkimusartikkelien haussa pystyttäisiin hyödyntämään asia- ja hakusanoja tehokkaasti. Tutkimuksen reliabiliteetin vuoksi kirjallisuuskatsauksen aineiston haku on oltava suoraviivaista ja helposti toistettavissa. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta tekevän on hyvä muistaa, että tehty kirjallisuuskatsauksen menetelmä on järkevästi toteutettu ja kuvattu, koska menetelmän toimivuuden kannalta myös tutkimuksen uskottavuus paranee. (Jesson ym. 2011, 77.) Lopulta tutkimuskysymys asettaa rungon koko kirjallisuuskatsauksen suorittamiselle (Jesson ym. 2011, 18).

3.2 Tutkimusaineiston valinta

Tutkimuksessa käytetty aineisto koostuu vertaisarvioituista tutkimusartikkeleista. Koko tutkimusaineisto on haettu ProQuest Central -tietokannasta. Muitakin tietokantoja on käytetty tutkimusta alustavissa vaiheissa, mutta näiden tietokantojen haussa löytyneet tutkimusartikkelit eivät täyttäneet tutkimuksen toteuttamiselle annettuja kriteereitä. Tutkimusartikkelien hyväksymisen kriteerit olivat: vertaisarvioidut tutkimukset, koko tekstin tuli olla saatavilla sähköisessä muodossa, tekstin täytyi olla englanninkielinen sekä tutkimuksen validiteetin varmistamiseksi kaikki tutkimukset tuli olla julkaistu vuosien 2010–2020 välillä.

ProQuest Central tietokantaan syötetyt hakusanat:

motivation AND innovation AND “competitiveness policy” AND economics

Tämän jälkeen poissulkukriteerinä oli tutkimuksen vastaaminen tutkimuskysymykseen: Kuinka rakennetaan kestävästi pitkän aikavälin taloudellisen kasvun puitteet? Haku tuotti 28 tutkimusartikkelia, joista aluksi käytiin läpi kaikkien tutkimusten otsikot ja tiivistelmät. Tutkimukset, joiden otsikko ja tiivistelmä vastasivat tutkimuskysymykseen, päätyivät tarkempaan tarkasteluun. Toisessa vaiheessa silmäiltiin tutkimukset kokonaisuudessaan läpi. Tähän vaiheeseen kuuluivat väliotsikoiden, kappaleiden alkujen ja loppujen sekä tutkimustulosten lukeminen.

Tässä seulontavaiheessa tutkimuksista karsiutui 16 tutkimusta pois. Jäljelle jääneet 12 tutkimusta luettiin kokonaisuudessaan läpi, jonka jälkeen varsinaiseen tutkimukseen päätyi 8 tutkimusta. Jokaisen seulontavaiheen aikana tärkeintä oli, että tutkimus vastasi tutkimuskysymykseen.

motivation AND innovation AND “competitiveness policy” AND economics -hakusanat tuottivat → 28 tutkimusta

Tämän jälkeen otsikon ja tiivistelmän perusteella tarkempaan lukuun päätyi → 12 tutkimusta.

Tutkimuksen lukemisen tuloksena varsinaiseen tutkimukseen päätyi → 8 tutkimusta.

3.3 Tutkimusaineiston käsittely

Jotta kirjallisuuskatsauksen tulosten analysointi olisi mahdollinen, pitää tutkimuksissa ilmenneet asiat luokitella niiden asiasisällön mukaan. Tässä tutkimuksessa tutkimusaineiston luokittelu on tapahtunut kolmen työvaiheen kautta. Ensimmäisenä tutkimusartikkeleissa esiintyneet asiakokonaisuudet pelkistettiin eli redusoitiin tutkimusartikkeleiden keskeisimpiä tuloksia ja löydöksiä. Tämän jälkeen pelkistykset luokiteltiin omiin klustereihin. Viimeisessä vaiheessa klustereista muodostettiin teoreettiseen kehikkoon sopiva yleiskäsite (abstrahointi).

Esimerkki redusoinnista ja klusteroinnista:

“From a business point of view, the rationale behind the creation of such platforms is that innovation-driven competition takes place in an increasingly interconnected world, which implies that collaboration and networking are an important source of competitive advantage” (Antti-roiko 2016, 7) → Yritystoiminnan kannalta alustojen kehittyminen tapahtuu tiiviimmin kytkeytyneen innovaatiovetoisen kilpailun kautta → innovaatiot ja globalisaatio

Esimerkki abstrahoinnista:

Innovaatiot ja globalisaatio → endogeeninen kasvuteoria → Innovaatiot kuuluvat endogeenisen kasvuteorian mukaan teknologisen kehityksen selittäjiksi. Globalisaation vuoksi yrityksiin kohdistuu suurempi kilpailun paine, mutta myös mahdollisuudet, minkä vuoksi schumpeteriläisen kasvuteorian mukaan yritysten motivaatio tuottaa uusia innovaatioita kasvaa.

3.4 Tutkimuksen aineisto

Tutk.	Tekijä(t), vuosi, julkaisualusta	Otsikko	Tutkimuksen kuvaus
1	Ángela Triguero, María C. Cuerva ja Carlos Álvarez-Aledo, 2017, Sustainability	Environmental Innovation and Employment: Drivers and Synergies	Espanjassa tehty kvalitatiivinen tutkimus, missä tutkitaan yritysten vaikuttimia panostaa ekologisten innovaatioiden kehittämiseen
2	Nicolaen Mariana, Ion Irina ja Nicolae Elena, 2016, Management & Marketing	Regional differences in entrepreneurial perceptions and implications for the Romanian competitiveness policy	Romaniassa tehty kvalitatiivinen tutkimus, missä tutkitaan alueellisten erojen merkitystä uusien yrittäjien potentiaaliin perustaa yritys tai jo yrityksensä perustaneiden motivaatiota kehittää yritystään
3	Popescu Claudia, 2010, Human geographies	Industrial clusters and regional development in Romania	Romaniassa tehty kvalitatiivinen tutkimus, missä tutkitaan alueellisten erojen vaikutusta yritysklustereiden muodostumiseen

4	Anttiroiko Ari-Veikko, 2016, Sustainability	City-as-a-Platform: The Rise of Participatory Innovation Platforms in Finnish Cities	Suomessa tehty kvalitatiivinen vertaileva tutkimus, missä tutkitaan kolmen suomalaisen kasvukeskuk- sen kasvustrategiaa ja innovaa- tiokeskittymien kehittymisen syitä
5	Aiginger Karl ja Glocker Christian, 2014, Applied Economics Quarterly	Restarting Growth in Europe	Euroopan talouskasvun hidastumi- sen sekä uudelleen käynnistämistä käsittelevä artikkeli.
6	Farla Kristine, 2015, Journal of Industry, Competition and trade	Industrial Policy for Growth	Kvantitatiivinen maavertailu, jossa tutkitaan teollisuuspolitiikan vai- kuttavuutta ja teollisuuspolitiikan keinoja, joilla voidaan kehittää eu- rooppalaisten maiden teollisuutta
7	Cojanu Valentin, 2010, Eastern journal of European Studies	A strategic and operational view of competitiveness and cohesion in the Euro- pean context	Kvantitatiivinen tutkimus, missä tutkitaan eurooppalaisten valtioi- den välisiä kilpailukyvyyn eroavai- suuksia eurooppalaisessa konteks- tissa
8	Loo Mark, 2015, Review of Integ- rative Business and Economics Research	The Global Competitive- ness of BRIC Nations: Per- formance, Issues and Implications for Policy	Kvantitatiivinen tutkimus, jossa tarkastellaan World Economic Fo- rumin ja International Institute for Management Developmentin jul- kaisemien kilpailukykyindeksien tulosten perusteella BRIC-maiden ranking sijoituksen kehittymistä sekä esitetään politiikan suosituk- sia kilpailukyvyyn kehittämiseksi

4. TULOKSET

4.1 Neoklassisen kasvuteorian mukaiset tulokset ja analyysi

Neoklassinen kasvuteoria selittää, miksi pääoman kasautumisen seurauksena kansantalouden kasvupotentiaali kasvaa. Pääomien kasautuminen voi seurata vahvan markkina-aseman saavuttaneen yrityksen tuotannon kehittymisestä. Pääomien kasautuminen voi käynnistyä myös julkisen sektorin poliittisten päätösten seurauksena. Onnistuneen kasvupolitiikan seurauksena kaupunkeihin kehittyä tuotantoa tehokkaammin järjestäviä teollisuus- tai innovaatioklustereita eli yritysryhmittymiä, joissa tuotanto, tutkimus ja tuotekehitys ovat keskittyneet yritysten väliseksi verkostoksi. Tutkimuksen 3 tulosten mukaan tuotannon keskittymisen seurauksena hyödykkeiden valmistuksen suhteelliset kustannukset laskevat ja tuotanto on tehokkaampaa.

Tutkimuksessa 5 väitetään, että eurooppalaiset valtiot ovat trendinomaisesti hävinneet Yhdysvalloille tuottavuudessa sekä kilpailukyvyssä. Uuden talouskasvun aikaansaamiseksi Eurooppaan tarvitaan uusi kasvustrategia. Kasvustrategia ei voi kuitenkaan olla ylhäältä käsin johdettua, vaan sen on rakennuttava kansallisten kilpailutekijöiden varaan. Näin ollen eurooppalaisessa kasvustrategiassa kansallisten kilpailukykyä vahvistavien toimenpiteiden rooli on koko Eurooppaan vaikuttavana politiikkana korostunut. Euroopan kokonaiskilpailukykyä vahvistavien politiikkatoimien on pohjaututtava kansallisiin lähtökohtiin, kuten maan infrastruktuuri- tai investointitasoon, sekä siihen, millainen on maiden sisäinen polarisaatio alueiden välisessä tuottavuudessa tai investointiherkkyydessä. Tutkimuksissa 2 ja 7 tuodaan esille, kuinka yksipuoleisilla poliittisilla päätöksillä luodaan alueiden välille tuotannollinen ja taloudellinen eriarvoisuus. Euroopassa maiden väliset eroavaisuudet korostuvat politiikan toimilla, jotka vahvistavat vain vahvimpiä. Tämän vuoksi tutkimuksessa 5 painotetaan juuri kansallisista lähtökohdista rakentuvaa kilpailukyky politiikkaa. Maantieteelliset eroavaisuudet määrittävät yhä taloudellista eroavaisuutta (tutkimus 7). Euroopassa maiden välistä epäsymmetriaa pitäisi pyrkiä lieventämään muutoinkin kuin vain EU-jäsenmaille myönnettävien tukipakettien muodossa (tutkimus 5).

BRIC-maille esitetään tutkimuksessa 8 (Brasilia, Venäjä, Intia ja Kiina) politiikan toimia, joilla taloudellista kasvua voi nopeuttaa. Julkisen sektorin harjoittamilla politiikkatoimilla voidaan luoda puitteet markkinoiden toiminnalle. Infrastruktuurin kehittäminen on taloudelliselle kilpailukyvyllle keskeistä. Tie- tai junarataverkoston lisäksi tuotannolle tärkeitä infrastruktuurin rakenteita ovat puitteet, joiden avulla voidaan hyödyntää tuotantoteknologiaa (esim. internet). Puutteet infrastruktuurissa johtavat myös puutteelliseen kilpailukykyyn. Tutkimuksessa 6 esitetään, että johtuen maiden erilaisista kehitysasteista, kaikkien maiden tuotantoteknologinen taso ei ole kilpailukykyinen globaaleilla markkinoilla. Kehittyvien talouksien on perusteltua suojella maansa tuotantoa protektionistisella talouspolitiikalla, kunnes ne ovat valmiita kohtaamaan globaalin kilpailun. Maat voivat suojella tuotantoaan kahdella eri politiikan keinolla: pro-market tai pro-business -politiikalla. Pro-market -politiikalla suojellaan yrityksiä globaalilta kilpailulta. Pro-market -politiikan toimet ovat juuri niitä politiikan toimia, joilla kehittyvät maat voivat suojella teollisuuttaan. Käytännön toimet sijoittuvat silloin ulkomaankaupan rajoittamiseen muun muassa erilaisten tullimaksujen muodossa. Kehittyneiden maiden tapauksessa tulisi soveltaa pro-business -politiikkaa, jonka tarkoituksena on tukea yrityksiä näiden liiketoiminnassa. Pitkällä aikavälillä julkisen vallan tuki voi kuitenkin heikentää yritysten pitkän aikavälin kannattavuutta, sillä yritykset oppivat riippuvaisiksi julkisista tuista (tutkimus 6).

Yksittäisten yritysten tukemisen lisäksi julkinen sektori voi myöntää subventiota myös panostamalla yritysten toimintaympäristöön. Tutkimuksessa 4 esitetään, että kunnilla, jotka pyrkivät lisäämään alueensa vetovoimaa, on elinkeinoelämää tukeva strategia. Suomalaisissa yliopistokaupungeissa yritysklustereita on rakentunut yliopistojen ympärille. Julkisen sektorin subvention ei tarvitse siis aina olla verohelpotuksia tai suoraa rahallista tukea – myös infrastruktuuri-panostuksilla julkinen sektori voi luoda toimintaympäristön, johon yrityksillä on kannustimia investoida. Klusterit voivat muodostua julkisen sektorin tukemana, mutta myös markkinalähtöisesti. Tällöin klusteri rakentuu menestyvän yrityksen ympärille, niin että yritykset hakevat toistensa toiminnasta synergiaetuja (tutkimus 3).

Tutkimuksessa 4 kerrotaan, kuinka suomalaisista kaupungeista Helsinki on metropolialueena eritoten pyrkinyt houkuttelemaan strategiallaan teollisuuden ja innovaatiotoiminnan keskittymistä. Pääkaupunkiseudun lisäksi kaksi suurta kasvukeskusta ovat Tampere ja Oulu, jotka myös pyrkivät kaupunkistrategialla houkuttelemaan kaupunkiin yritystoimintaa. Kaupungit hyötyvät menestyvien teollisuus- ja innovaatioklustereiden taloudellisesta menestyksestä alueen taloudellisen kasvun ja hyvän työllisyyden seurauksena. Tutkimuksen 7 mukaan vahvat keskittymät myös kestävät markkinoiden aiheuttamia iskuja. Tuotannon keskittymisellä kasvukeskusten ympärille on myös kansallisen kilpailukyvyn kannalta haitallinen puolensa, sillä alueiden välille syntyy tuottavuuseroja, joiden vuoksi alueellinen eriarvoisuus kasvaa. Näin ollen teollisuuskeskittymien kehittyminen ei välttämättä palvele yhteistä kansallista kilpailukyvyn potentiaalia.

Tutkimuksessa 3 esitetään, että klusterit muodostuvat yritysten kasautumisen seurauksena. Kasautumisen syynä on klustereiden tuoma kilpailuetu. Yritykset hyötyvät kuulumisesta klusteriin muun muassa parempien verkostoitumismahdollisuuksien ansiosta. Klustereissa uusien innovaatioiden ja ideoiden syntyminen on seurausta tiiviimmästä yritysten välisestä vuorovaikutuksesta. Tiiviimmän vuorovaikutuksen seurauksena myös yritysten väliset transaktiokustannukset (viestintä, jakelu, kuljetukset) laskevat verrattuna yrityksiin, jotka toimivat omillaan. Paremmat yhteistyöverkostot, alemmat transaktiokustannukset ja parempi rahoituksen sekä työvoiman saatavuus muodostavat toimintaympäristön, jonka vuoksi teollisuuskeskittymät tai -kylät ovat yrityksillä houkuttelevia liiketoiminnan harjoittamisen ympäristöjä.

4.2 Endogeeninen kasvuteorian mukaiset tulokset ja analyysi

Endogeenisen kasvuteorian mukaan kansantalouden kasvutekijät muodostuvat fyysisen pääomapanosten lisäksi myös inhimillisen pääoman tuloksena. Endogeeninen kasvuteoria selittää, miksi työn tuottavuuden kehittyminen eli tuotantoteknologia kehittyy. Inhimillinen pääoma kehittyy tiedon, taidon ja koulutuksen kautta. Uusien innovaatioiden kehittämisessä inhimillisen pääoman rooli on merkittävä. Tutkimuksessa 5 esitetään, että julkinen sektori voi tukea uusien

innovaatioiden syntymistä koulutuspanostuksilla sekä subventoimalla yritysklustereita ja/tai yksittäisiä yrityksiä näiden innovaatiotoiminnassa.

Yritysten motiivit tuottaa uusia innovaatioita vaihtelevat yrityksen tavoitteiden lisäksi muun muassa toimialan, yrityksen koon, tutkimus- ja tuotekehityksen, henkilöstön osaamisen sekä yrityksen toimintaympäristön mukaan. Suuressa kuvassa yritysten potentiaalille tuottaa uusia innovaatiota muodostaa maailman aika sekä maa ja sen kulttuurinen rakenne. Tutkimuksessa 8 esitetään, että puitteet inhimillisen pääoman kehittymiselle rakennetaan infrastruktuurin avulla. Koululaitos ja terveydenhoito ovat yhteiskuntien perusta ja myös välttämättömyys inhimillisen pääoman kehittämisessä. Panostukset koulutukseen lisäävät myös kansalaisten mahdollisuutta hankkia lisää inhimillistä pääomaa. BRIC-maiden osalta Kiinan kohdalla esitetään korkeakoulujärjestelmän tehostamista, jotta myös kiinalaisilla opiskelijoilla olisi mahdollisuus opiskella korkeakoulututkinto. Kiinassa panostuksia korkeakoulututkintoihin on lisätty houkuttelemalla ulkomaisia opiskelijoita. Tutkimuksessa 8 esitetään korkeakouluopintojen tehostamisen lisäksi panostamista toisen asteen koulutustarjontaan sekä koulujen ja työelämän välisen harjoittelun lisäämistä.

Julkisen sektorin investoinnit infrastruktuuriin lisäävät ihmisten mahdollisuuksia hankkia inhimillistä pääomaa. Infrastruktuuripanostuksillaan julkinen sektori voi lisätä korkean osaamista-son omaavien työntekijöiden tarjontaa työmarkkinoilla. BRIC-maista Brasilian kohdalla työmarkkinoiden toimivuutta kannustettiin keventämällä työhön kohdistuvaa verotusta. Lisäksi Brasilian kohdalla kilpailukykyä parantavien politiikkatoimien suosituksissa kannustetaan luomalla joustoja palkkojen määräytymiseen (tutkimus 8). Erääksi keinoksi Euroopan kilpailukyvyn henkiin herättämisen keinoista esitetään, että kilpailukykyään menettäneet voivat parantaa sitä sisäisen devalvaation avulla. Sisäinen devalvaatio voidaan toteuttaa leikkaamalla nimellispalkkoja, tai pidättäytymällä palkkojen korotuksesta, jolloin työn tuottavuus kuroo kiinni kadotettua kilpailukykyä (tutkimus 5). Työmarkkinoiden toimintaan puuttuessa on hyvä muistaa mikä alueellinen vaikutus politiikan toimilla on. Tutkimuksessa 2 esitetään maan sisällä olevan erilainen taloudellinen toimintakyky. Alueiden erot vaikuttavat myös uusien yritysten perustamiseen, muun muassa uusien yrittäjien motivaation.

Tutkimuksen 2 tutkimustuloksena on, että kansallisen kilpailukykykypolitiikan kannalta on välttämätöntä tunnistaa alueiden väliset eroavaisuudet. Poliittikkatoimet, joilla pyritään parantamaan kansallista kilpailukykyä kohtelevat maan eri alueita eri tavalla. Kansallisen kilpailukykyyn tulisi koitua alueellisiksi eduiksi, jossa ymmärretään kilpailukykykypolitiikan vaikutus alueen elinkeinoelämälle ja yrittäjyydelle. Tutkimuksessa 2 esitetään myös, että yrittäjyyden suosio heijastuu paikallisen kilpailukykyyn eduista tai huonoista puolista. Alueellisia eroja selittävät muun muassa inhimillisen ja fyysisen pääoman saatavuus, koska taloudellisesti kehittyneemmällä alueella on paremmin koulutetumpaa työvoimaa sekä rahoitusta saatavilla. Rahoituksen saatavuus korreloi suoraan investointien toteutumisten kanssa. Yrittäjien mahdollisuudet toimia yrittäjinä tai kehittää yritystään on vahvasti sidoksissa ympäristöönsä.

Suomessa kunnat kilpailevat siitä, kuinka houkuttelevia ne ovat elinkeinoelämän kannalta. Tutkimuksessa 4 esitetään Helsingin, Tampereen ja Oulun pyrkivän houkuttelemaan jo kaupunki-strategian avulla alueelleen viriiliä elinkeinoelämää. Helsingin kaupunkistrategiassa on määritetty *innovatiivinen kokeilukulttuuri*, jonka vuoksi kaupungin toiminnassa on yrityksille mahdollisuuksia innovaatioiden kehittämiseksi. Helsingissä kaupungin innovaatiokulttuuria on rakennettu lähestymällä kansalaisia ja yrityksiä yksittäisten palvelumallien avulla. Helsingin innovaatiotoiminnassa on pyritty kutsumaan kaikki asukkaat kokeilemaan ja kehittämään uusien innovaatioiden mahdollisuuksia. Helsingin kaupunki on demokratisoinut innovaatiotoiminnan ja ollut kehittämässä innovaatio-ohjautuvaa urbaania taloutta.

Demokratisoitumisen lisäksi kunnat voivat olla rakentamassa teollisuus- ja/tai innovaatioklustereiden muodostumista. Tutkimuksessa 3 esitetään klustereiden olevan yritysten muodostamia keskittymiä, joilla on yrityksen toiminnan kannalta suotuisia vaikutuksia. Näinpä yritysten klusteriin hakeutumisen motiivina on klustereiden tarjoama parempi toimintaympäristö. Klusterit voivat rakentua menestyvän yrityksen ympärille tai julkisen sektorin alullepaneman kehityksen tuloksena. Kunnat voivat vaikuttaa teollisuuden keskittymien muodostumiseen muun muassa suuntaamalla suoraa tulonsiirtoa yritystukien tai keveämmän verotuksen muodossa. Julkinen sektori ei kuitenkaan voi varmuudella perustaa uutta teollisuusklusteria, sillä lopulta yritysten kannattavuus mitataan markkinoilla. Tutkimuksessa 4 esitetäänkin, että innovaatioiden kehitty-

miselle otollisten alustojen muodostuminen tapahtuu innovaatioiden kilvan kautta. Ne innovaatiot, joille on kaupallista kysyntää, ovat innovaatioita, jotka vaikuttavat klustereiden menestymiseen. Klustereissa joustava erikoistuminen on mahdollista pienten ja suurten yritysten välillä (tutkimus 3). Innovaatioiden menestymistä ei rakenneta pelkästään päivittäisen liiketoiminnan avulla, vaan myös yritysten yhteisten tapahtumien kautta (tutkimus 4). Tällöinen on muun muassa start-up -yrittäjille tarkoitettu *Slush*. Klustereiden muodostumisen takana on aina osaava henkilöstö (tutkimus 3).

Tutkimuksessa 1 esitetään mitkä tekijät vaikuttavat yritysten kykyyn omaksua ja luoda uusia ekologisia innovaatioita. Tutkimus- ja tuotekehitys ovat yritysten innovaatioiden kehittämisen kannalta olennainen osa-alue. Innovaatioiden kehitystä vahvistaa yrityksen suuntautuminen ulkomaankauppaan, sillä kansainvälisen kilpailun vuoksi tarve luoda uusia innovaatioita on suurempi. Myös julkinen sektori voi yrityksille suunnatuilla subventioilla tukea yritysten innovaatiotoiminnan kehittymistä. Lisäksi yrityksen koko ja yritysten kuuluminen klusteriin vaikuttaa myönteisesti innovaatioiden kehittämiseen. Isommalla yrityksellä on suurempi potentiaali kehittää uusia innovaatioita. Innovaatioiden kehittämiseen myönteisesti vaikuttavat myös yritysten sisäiset ja ulkoiset tietolähteet eli yrityksen henkilöstö ja yhteistyölaitokset (esim. yliopisto/ammattikoulu). Tutkimuksen 1 tuloksista on pääteltävissä inhimillisen pääoman selkeä vaikutus yritysten kykyyn luoda uusia innovaatioita.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Kasvukilpailukyky

Pitkän aikavälin kasvukilpailukyky on kansantalouden talouskasvua yli suhdannekierron (Linden 2001, 251). Tällöin kansantalouden pitkän aikavälin kilpailutekijöitä ovat muun muassa talouden rakenteet eli infrastruktuuri kuten koulut ja työmarkkinat (Maliranta 2014, 7). Tutkimuksissa 5 ja 8 korostetaan koulutuksen merkitystä merkittävänä pitkän aikavälin taloudellisen kasvun lähteenä. Tutkimuksessa 5 esitetään Eurooppaan koulutus- ja innovaatiotoiminnan reformeja. Tutkimuksessa 8 koulutuspanostusten vakavuutta harkitaan maan kehitystason mukaan, esimerkiksi Intiassa perusinfrastruktuurin kehittäminen on väestön koulutustason kannalta oleellisempi panostus kuin Kiinassa, jossa koulutuspanostukset koskevat toisen ja kolmannen asteen koulutuksen lisäämistä. On muistettava, että Euroopan maiden välillä on kehitysasteeroja, sillä puitteet ja syyt koulutuspanostusten lisäämiseen ovat entisissä itäblokin maissa tyystin toisenlaiset kuin vaikkapa Pohjoismaissa. Tutkimusten 2 ja 7 tulosten mukaan samat politiikkatoimet voivat tuottaa alueellisesti erilaiset lopputulokset. Julkisen sektorin toimesta on perusteltua harjoittaa politiikkaa, joka ottaa huomioon maan kehitystason (infrastruktuurit) inhimillisen pääoman kasvuolosuhteita suunniteltaessa.

Koulutuspanostusten lisäksi taloudessa tarvitaan politiikkatoimia, joilla lisätään tutkimusta ja tuotekehittelyn mahdollisuuksia. Tutkimusten 3 ja 4 mukaan yritys/innovaatioklustereissa tuotavuus on suhteellisesti kehittyneempi kuin yrityksissä, jotka eivät kuulu klusteriin. Tutkimuksen 4 mukaan julkinen sektori (kunnat) voi luoda strategian, jolla pyritään luomaan innovatiivista toimintaympäristöä, kuten Helsingissä kokeileva innovaatiokulttuuri, joka on määritelty Helsingin kaupunkistrategiaan. Innovaatioklusterit ovat Suomessa kehittyneet yliopistojen ympärille (kuten Oulu), parantamalla yliopistojen toimintaedellytyksiä sekä luomalla yrityksille kannustimia yritystoiminnan käynnistämiseen voidaan luoda toimintaympäristö, joka on myös innovaatioille otollinen (tutkimukset 3 ja 4).

Tutkimuksen 1 mukaan yritysten koko ja osaava henkilöstö on innovaatioiden kehittämisen ja omaksumisen kannalta olennainen asia. Koulutusjärjestelmän kautta työntekijät saavat ammat-tiinsa perusosaamisen tason, mutta ammatillista kehittymistä tapahtuu myös työuran aikana. Näinpä koulutuspanostukset sekä puitteet yritysten innovaatiotoiminnan kehittämiseksi paran-tavat kansantalouden teknologista kehittymistä ja talouskasvua. Endogeenisen kasvuteorian mu-kaan innovaatiot ovat teknologisen kehityksen selittäjä, ja teknologinen kehitys talouden tuot-tavuuskasvun keskeisin selittäjä. Tutkimuksen 6 mukaan politiikkatoimia voi kehittyneissäkin maissa kohdistaa yritysten tukemiseen.

5.2 Kustannuskilpailukyky

Lyhyen aikavälin kustannuskilpailukyky on maan talouden kilpailukykyä suhdanteiden aikana (Maliranta 2014, 8). Tällöin julkisen sektorin toteuttamat politiikkatoimet kohdistuvat talouden käsillä oleviin rakenteisiin ja päätöksiin. Valtion harjoittamalla talouspolitiikalla kuten verotuk-sella ja subventioilla voidaan vaikuttaa käsillä olevaan taloustilanteeseen. Tutkimuksissa 5 ja 8 nostetaan esille makrotalouden toimenpiteitä, joilla kansallista kilpailukykyä voidaan kohentaa. Työmarkkinoiden toiminnan ja kansallisen kilpailukyvyn tehostamisen kannalta tutkimuksissa 5 ja 8 nostetaan esille maan sisäinen devalvaatio yhtenä politiikkatoimena, jolla kilpailukykyään kadottanut maa voi parantaa kilpailukykyään lyhyellä aikavälillä.

Julkinen sektori voi myös lisätä panostuksiaan infrastruktuuriin. Perusinfrastruktuuri (koulut, tiet, terveydenhoito) ovat välttämätön edellytys maan kilpailukyvyille (tutkimus 8). Tutkimusten 3 ja 4 mukaan yritys/innovaatioklustereissa tuottavuuden suhteellinen etu paranee. Julkinen sek-tori voi infrastruktuuri panostuksillaan luoda puitteet, joiden perässä yksityisellä sektorilla on kannustimet investoida. Klusterit rakentuvat viimekädessä kaupallisen menestyksen tuloksena, mutta julkinen sektori voi auttaa kaupallisen menestyksen alkuun pääsemisessä. Muistettavaa kuitenkin on, ettei julkisen sektorin harjoittamat politiikkatoimet ole pro market -politiikkaa, sillä tutkimuksen 6 mukaan kilpailulta suojautuminen heikentää pitkällä aikavälillä maan kil-pailukykyä, sillä yrityksillä ei ole riittäviä kannustimia luoda uusia innovaatioita.

Tutkimuksen 7 politiikan suosituksina olisikin mitoittaa julkisia subventioita alueellisesti sopiviksi. Alueellista tukea pitäisi jakaa tuotannollistaloudellisen integroitumisen ja kehityksen myötä. Julkisen sektorin subventioiden tarkoituksena tulisi olla alueen tuotannollisen kapasiteetin kasvattaminen. Tutkimusten 2 ja 7 mukaan poliittisten päättäjien olisi kohdennettava finanssipoliittisia toimia parantamaan yritysten investointien aloiteherkkyyttä. Tutkimuksen 2 mukaan kansallinen kilpailukyky tulisikin muuttaa alueelliseksi eduiksi ja ymmärtää kilpailukyky politiikkaa harjoittaessa paikallisen toimintaympäristön vaikutus elinkeinoelämälle ja yrittäjyydelle. Poliittisissa päätöksissä pitäisi korostaa alueiden suhteellista etua. Poliittiset interventiot eivät ole aina oikeutettuja ja siksi politiikan toimien kannalta onkin välttämätöntä ymmärtää alueellisten erojen merkitys (tutkimus 7). Näin ollen sisäisen devalvaation kautta parannettu kilpailukyky voi luoda eriarvoisuutta maan sisälle.

Kirjallisuuskatsauksen yleisenä johtopäätöksenä on, että pitkän aikavälin talouskasvun kannalta olisi suotavaa sellaiset politiikan toimet, joilla julkinen sektori mahdollistaa yrittäjyydelle tehokkaan toimintaympäristön, panostaa koulutukseen sekä tutkimus- ja tuotekehitykseen, sekä ottaa myös huomioon maan alueelliset erot. Tutkimuksessa 8 painotetaan BRIC-maiden kohdalla pankkien vakavaraisuuden ja rahoituksen saatavuuden varmuutta sekä maiden julkisen talouden pitkän aikavälin tasapainoa. Julkinen sektori voi tukea yrityskeskittymien syntymistä luomalla kasvukeskuksille otollisen toimintaympäristön kehittymistä, tai tukea kasvavan toimialan ympärille kehittyvän klusterin muodostumista.

Lyhyellä aikavälillä julkisen sektorin rooli yritysten menestymisen taustalla on yrittäjyydelle suotuisan toimintaympäristön mahdollistaminen ja yritysten kasvulle otollisten kannustimien rakentaminen muun muassa verotuksen ja innovaatiotoimintaan suuntautuvien tukien muodossa. Taustalla on kuitenkin muistettava alueiden erilaiset potentiaalit järjestää tuotantoaan. Yhteiskunnallisen koheesion ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden vuoksi taloudellisen kasvun on perustuttava sosiaalisesti kestävä ja jalustan päälle. Täydellistä pesäeroa pitkän ja lyhyen aikavälin kilpailukyvyille ei ole mielekästä tehdä, sillä ne eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan pikemminkin toisiaan täydentäviä.

6. POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa politiikkasuosituksia, joita hallitus voi (ja kannattaa) hyödyntää suunnitellessaan Suomen kilpailukykyä parantavia politiikkatoimia. Kirjallisuuskatsauksessa tarkasteltiin kahdeksaa eri tutkimusta, joista vain yksi käsitteli Suomea. Tutkimusten tulosten soveltamista Suomen poliittiseen, taloudelliseen ja kulttuurilliseen ympäristöön voi siis surutta kyseenalaistaa. Tutkimuksissa käsitellyt maat olivat kuitenkin taloudelliselta kehitystasoltaan joko kehittyneitä läntisiä talouksia tai keskitason kehityksen saavuttaneita maita. Tutkimuksen 6 mukaan pro-business -politiikkaa voivat soveltaa niin kehittyneet kuin keskitason taloudellisen toimintaympäristön saavuttaneet maat. Pro-business -politiikan keskeinen ajatushan on, että maat tukevat yrityksiään luomalla kannustimia muun muassa innovaatio- ja kehittämisohjelmiin. Näin ollen politiikkatoimet, joita tutkielmassani suositan, eivät ole kotoisin tyystin toisesta maailmasta.

Kun vuonna 2015 Juha Sipilän johtama hallitus aloitti toimintansa, Suomen reaalin BKT ei ollut saavuttanut vielä vuoden 2007 tasoa. Lisäksi Suomen valtio oli velkaantunut trendinomaisesti vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen, eikä suomalaisen työntekijän työn tuottavuus ollut kehittynyt huippuvuoden 2007 jälkeen. (Pohjola, 2020.) Sipilän hallituksen tärkeimpänä tavoitteena oli palauttaa Suomi takaisin talouskasvun uralle, jotta valtion velkaantuminen taittuisi ja julkisen sektorin palveluiden saatavuus turvattaisiin (Valtioneuvosto 2015, 10). Talouskasvuralle Suomi pääsisi yhteiskuntasopimuksen turvin, jonka tarkoituksena oli parantaa Suomen kustannuskilpailukykyä toteuttamalla sisäinen devalvaatio, eli leikkaamalla työntekijöiden nimellispalkkoja. Tavoite oli perusteltu, sillä Suomi oli menettänyt finanssikriisin jälkeen kilpailukykyään 10 – 15 prosenttia keskeisiin kilpailijamaihin verrattuna (Valtioneuvosto 2015, 7).

Tutkimuksen 5 ja 8 mukaan sisäisellä devalvaatiolla maa pystyy parantamaan kilpailukykyään lyhyellä aikavälillä. Tutkimuksessa 2, 3 ja 7 korostetaan kuitenkin alueellisten erojen merkitystä kilpailukyvyn kannalta. Panostamalla yliopistojen ja yritysten keskinäisen vuoro vaikutuksen lisäämiseksi – esimerkiksi lisäämällä subventioita tutkimus ja tuotekehitykseen – Suomeen voitaisiin luoda myös alueellisesti kestävä uutta innovaatiotoimintaa. Teknologinen kehitys nojaa

uusien innovaatioiden varaan, joka pitkällä aikavälillä johtaa teknologiseen kehitykseen ja tuotavuuden kasvuun. Mutta innovaatiot voivat tuoda taloudellista kasvua jo lyhyelläkin aikavälillä. Innovaatioiden menestyminen perustuu niiden kysyntään, joka on seurausta kaupallisesta hyödyntämisestä. Esimerkiksi monet elektroniikkateollisuuden tuottamat hyödykkeet mitataan arvonnaisena jo lyhyellä aikavälillä. Tutkimuksessa 4 esitetään, että kaupungit voivat strategiassaan jo muotoilla puitteita innovatiiviselle kulttuurille. Kasvukeskukset josko myös yksittäiset kunnatkin voivat muotoilla tavoitteita, joilla ne löytävät itselleen parhaat keinot hyödyntää paikallista osaamista. Välttämättä ei ole realistista olettaa, että kaikki kunnat tai kaupunkikeskittymät olisivat samanlaisessa kilpailuasemassa toisiinsa nähden. Mutta panostamalla Suomen alueelliseen rikkauteen, eivät kunnat, maakunnat tai kasvukeskukset joutuisi tanssimaan vahvimman pillin mukaan.

Koronaviruksen aiheuttaman pandemian vuoksi, Suomen talouden lisäksi kyykkää nyt myös koko maailman talous. Kun kriisi on ohi, ja on aika palata takaisin talouskasvun uralle, on välttämätöntä, että Suomen poliittiset päättäjät ottavat huomioon politiikan toimet, joilla taloudellinen kasvun pohja rakennetaan pitkälle tulevaisuuteen. Ottaen huomioon Suomen julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys ja huoltosuhteen kannalta epäedullisen demografisen kehityksen, on perusteltua, että talouskasvun perustuksia valettaessa otetaan lähtökohdaksi pitkän aikavälin kasvukilpailukyky. Maan kasvukilpailukyky rakentuu neoklassisen ja endogeenisen kasvuteorian ympärille. Näiden teorioiden keskiössä on pääomien kasautuminen sekä inhimillisen tiedon lisääntyminen. Tulevaisuuden talouden rakentaa yhä ihminen koneineen, laitteineen, tietoineen ja taitoineen.

LÄHTEET

- Aghion, P. & Howitt, P. (2009): *The economics of growth*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Honkapohja, S. (1996): Osaaminen, hyvinvointi ja talouden kehitys pitkällä aikavälillä. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 92(2), pp. 163-170
- Jesson, J. K., Lacey, F. M. & Matheson, L. (2011): *Doing your literature review: Traditional and systematic techniques*. London ; Los Angeles: Sage Publications.
- Kovács, G. (2007): *Joseph A. Schumpeter's theory of social and economic evolution: A reconstruction and critique*. Helsinki: Finnish Society of Science and Letters : Tiedekirja [jakkaja].
- Liikanen, E. (2015): Euro & Talous. Talouden suunnan kääntäminen vaatii määrätietoisuutta. Haettu 03.04.2020 osoitteesta <https://www.eurojatalous.fi/fi/2015/5/paakirjoitus-talouden-suunnan-kaantaminen-vaatii-maaratietoisuutta/>
- Linden, M. (2001): Trendikasvu ja suhdannesyklit Suomessa ja Ruotsissa 1950-2000. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 97(2), pp. 249-263.
- Maliranta, M. (2014): *Mittausta, osatekijöitä ja tulkintaa*. Helsinki: Taloustieto.
- Nironen, S. (2015): YLE. Yhteiskuntasopimus kaatui, mitä oikein tapahtui? Tässä koko kiista yhdessä nipussa. Haettu 03.04.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-8498541>
- Pekkarinen, J., Ylä-Anttila, P., Vartia, P. & Kiander, J. (2005): *Suomi maailmantaloudessa: Uuden ajan talouspolitiikkaa*. Helsinki: Edita.
- Pohjola, M. (2013): Talouskasvu ja hyvinvointi. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 109(1), pp. 5-12.
- Pohjola, M. (2020): Teknologia, investoinnit, rakennemuutos ja tuottavuus: Suomi kansainvälisessä vertailussa. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Reinikainen, V. (2001): *Kansainvälinen talous: Teoria, puitejärjestelmät ja muutospaineet*. Helsinki: Taloustieto.
- Salminen, A. (2011): *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Valtioneuvosto. *Ratkaisujen Suomi: Pääministeri Juha Sipilän Hallituksen Strateginen Ohjelma 29.5.2015*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 2015.
- YLE (2015): Yhteiskuntasopimus kaatui, mitä oikein tapahtui? Tässä koko kiista yhdessä nipussa. Haettu 03.04.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-8498541>

YLE (2020): PTT: Suomen talous supistuu selvästi koronaviruksen vuoksi. Haettu 03.04.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11272606>